

Ναζιστικά ιατρικά πειράματα στην Κρήτη

Μια άγνωστη σελίδα της Κατοχής

Ιωάννης Ευστρατίου

Διευθυντής Παθολογοανατομικού Εργαστηρίου
Γ.Ν. Παπαγεωργίου Θεσσαλονίκης

Στις 9 Δεκεμβρίου 1946 άρχισε η δίκη των ναζιστών γιατρών στη Νυρεμβέργη, η οποία έληξε στις 20/8/1947. Τα θέματα της δίκης ήταν ιατρικά πειράματα που έγιναν σε ανθρώπους χωρίς τη συγκατάθεσή τους, το πρόγραμμα «ευθανασίας» και η μαζική στέρωση κρατουμένων. Με την περάτωση της διαδικασίας το διεθνές δικαστήριο διατύπωσε έναν κώδικα ηθικής για τα πειράματα σε ανθρώπους. Είναι ελάχιστα γνωστό ότι τέτοια πειράματα έγιναν και στην κατεχόμενη Ελλάδα και μάλιστα στην Κρήτη τον Σεπτέμβριο του 1941. Κατά τη διάρκεια της βαλκανικής εκστρατείας (άνοιξη 1941) και στην πρώτη φάση του πολέμου με τη Σοβιετική Ένωση μεγάλος αριθμός Γερμανών στρατιωτών (5-6 εκατομμύρια) νόσησε από ηπατίτιδα. Σε επιστολή του αρχιάτρου των SS Ernst Robert Grawitz προς τον αρχηγό των SS Heinrich Himmler το 1943 αναφέρεται ότι σε πολλούς λόχους και για χρονικό διάστημα έως και 6

εβδομάδων σημαντικό ποσοστό (έως 60%) των ανδρών ήταν εκτός μάχης. Γι' αυτό τον λόγο η έρευνα της ηπατίτιδας με στόχους τον προσδιορισμό του μικροβίου και την παραγωγή εμβολίου είχε προτεραιότητα. Ήδη από την έναρξη του πολέμου (1/9/1939) όλοι οι καθηγητές ιατρικής και διευθυντές κλινικών και εργαστηρίων έγιναν σύμβουλοι του υγειονομικού τού στρατού (Wehrmacht). Επειδή για να γίνουν πειράματα με κρατούμενους των στρατοπέδων συγκέντρωσης ήταν απαραίτητη η έγκριση του Himmler, οι περισσότεροι γιατροί έστειλαν αιτήσεις στη Βέρμαχτ. Στις 25 Αυγούστου 1941 ο υπουργός Επιστήμης, Αγωγής και Λαϊκής Εκπαίδευσης του 3^{ου} Ράιχ υπέγραψε διάταγμα με τίτλο «Αιχμάλωτοι πολέμου ως αντικείμενα επιστημονικών εργασιών», το οποίο επέτρεπε τη διεξαγωγή ιατρικών πειραμάτων σε αιχμαλώτους με την προϋπόθεση ότι οι αιτήσεις θα είχαν λεπτομερή αιτιολόγηση

Βρετανοί αιχμάλωτοι στην Κρήτη. Ίσως κάποιος από αυτούς χρησιμοποιήθηκαν σε ιατρικά πειράματα.

του αντικειμένου έρευνας. Σημειωτέον ότι το διάταγμα αυτό δεν δημοσιεύθηκε στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως προφανώς επειδή συνιστούσε παραβίαση του διεθνούς δικαίου. Ο Friedrich Meythaler (1898-1967), καθηγητής Παθολογίας στο Rostock και σύμβουλος της 12^{ης} στρατιάς, εξέτασε 2500 ασθενείς από ηπατίτιδα στα Βαλκάνια, στην Ελλάδα και από την Αφρική.

Όπως συνάγεται από την αλληλογραφία Gutzeit-Meythaler που είναι κατατεθειμένη στο στρατιωτικό αρχείο (Militaerarchiv) του Πότσταμ, το θέρος του 1941 διοργανώθηκε σύσκεψη στην Αθήνα με τον συντονιστή της έρευνας καθηγητή Kurt Gutzeit (1893-1957). Τον Σεπτέμβριο του 1941 ο Meythaler επισκέφθηκε στρατόπεδο αιχμαλώτων στην Κρήτη. Εκεί διαπίστωσε ότι οι Άγγλοι είχαν περίπου την ίδια επίπτωση ίκτερου με τους Γερμανούς, ενώ από τους Έλληνες δεν νοσούσε κανείς.

Υπέθεσε ότι οι Έλληνες νοσούσαν στην παιδική ηλικία από ηπατίτιδα στην ίδια συχνότητα με την οποία νοσούσαν από ιλαρά τα Γερμανόπουλα κι έτσι αποκτούσαν ανοσία. Επέλεξε λοιπόν Άγγλους αιχμαλώτους και επεχείρησε να τους μο-

λύνει αιματογενώς στο προϊκτερικό στάδιο της νόσου (σύμφωνα με τις γνώσεις της εποχής).

Τα αποτελέσματα δεν ήταν ικανοποιητικά. Τρεις άνδρες εμφάνισαν διόγκωση του ήπατος χωρίς ίκτερο.

Ο Meythaler δημοσίευσε έναν χρόνο αργότερα εκτενές άρθρο με τίτλο «Περί της παθοφυσιολογίας του ίκτερου» στο εβδομαδιαίο περιοδικό *Klinische Wochenschrift*.

Στο πρώτο μέρος πραγματευόταν τους παθογενετικούς μηχανισμούς και τα είδη του ίκτερου. Στο δεύτερο μέρος επικεντρωνόταν στη λοιμώδη ηπατίτιδα (Hepatitis epidemica ή infectiosa) και την εμπειρία του πολέμου. Με ασαφείς διατυπώσεις αναφέρεται στο δικό του πείραμα. Η λέξη «αιχμάλωτος» απουσιάζει παντελώς. Δεν υπάρχει ακριβής αριθμός των συμμετασχόντων στο πείραμα ατόμων (Versuchspersonen) ούτε αναφέρεται εάν συμμετείχαν οικειοθελώς. Ο συγγραφέας κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η νόσος προκαλείτο από έναν άγνωστο ακόμα ιό, πράγμα το οποίο εξηγούσε και την ενδημική εμφάνιση κίρρωσεως του ήπατος σε παιδιά (στην Αυστρία).

Ανάλογα πειράματα έγιναν σε πολλές άλλες

πόλεις κατά τη διάρκεια του πολέμου σε κρατούμενους στρατοπέδων συγκεντρώσεως (Βιέννη, Βερολίνο, Κιέλο) και σε πειραματόζωα. Ο Hans Voegt (1909-1974) διενήργησε πειράματα με ασθενείς ψυχιατρικής κλινικής στο Μπρέσλαου (το σημερινό Βρότσλαβ της Πολωνίας) και δημοσίευσε τα αποτελέσματα στο άλλο κορυφαίο εβδομαδιαίο περιοδικό κλινικής ιατρικής, *Muenchener Medizinische Wochenschrift*, στις 28/1/1942. Στη δίκη των ιατρών στη Νυρεμβέργη ο Gutzeit ως μάρτυρας υπεράσπισης κατέθεσε ότι οι στενοί συνεργάτες του έκαναν εικονικά πειράματα με ανθρώπους.

Τελικά η κύρια ευθύνη για τα (υποτίθεται) σχεδιασμένα αλλά μη υλοποιημένα πειράματα σε ανθρώπους βάρυνε τον Grawitz (συνωνυμία με τον παθολογοανατόμο που περιέγραψε πρώτος το διαυγοκυτταρικό καρκίνωμα του νεφρού) ο οποίος είχε αυτοκτονήσει στις αρχές του 1945.

Τόσον ο Gutzeit όσο και ο Meythaler πέρασαν χωρίς να υποστούν καμία συνέπεια τη μεταπολεμική μπόρα και συνέχισαν απρόσκοπτα την καριέρα τους. Ο πρώτος διετέλεσε διευθυντής σανατορίων στη Δυτική Γερμανία.

Ο Meythaler έγινε διευθυντής της Παθολογικής Κλινικής του Δημοτικού Νοσοκομείου της Νυρεμβέργης το 1947 όπου και παρέμεινε μέχρι

τη συνταξιοδότησή του.

Είναι προφανές ότι οι αιχμάλωτοι πολέμου βρίσκονται σε μια κατάσταση καταναγκασμού που αποκλείει τη δυνατότητα εθελοντικής συμμετοχής σε πειράματα.

Το επεισόδιο αυτό της Κατοχής δείχνει πού μπορεί να οδηγήσει μια ιατρική αφυδατωμένη από το ανθρωπιστικό της περιεχόμενο. Για να θυμηθούμε και τη ρήση του Πλάτωνα:

«Πάσα επιστήμη χωριζομένη αρετής πανουργία γέγονε».

Σημείωση: Το άρθρο αυτό βασίζεται σε προφορική ανακρίβωση του συγγραφέα (σε αγγλική γλώσσα) στο 3^ο Βαλκανικό Συνέδριο Ιστορίας της Ιατρικής (Θεσσαλονίκη, 1/12/2007).

Στα ίδια πειράματα αναφέρθηκε ο Βρετανός καθηγητής Paul Weidling σε επιστημονική ημερίδα που οργάνωσε το Μεταπτυχιακό Τμήμα Σπουδών Βιοηθικής του Πανεπιστημίου Κρήτης στις 16/12/2007.

Βιβλιογραφία

- Klee Ernst. *Auschwitz, die NS-Medizin und ihre Opfer*. S.Fischer Verlag Frankfurt a.M., 1997, σ. 259-268.
- Leyendecker Brigitte, Klapp Burghard. *Deutsche Hepatitisforschung im Zweiten Weltkrieg* στο: *Der Wert des Menschen Medizin in Deutschland 1918-1945*. Edition Hentrich Berlin, 1989, σ. 261-293.
- Meythaler F. *Zur Pathophysiologie des Icterus Klin Wschr* (1942) 21: 681-685, 701-706.

